

Het stond in de krant

Twente door de lens
van de persfotograaf

Marco Krijnsen

W BOOKS

Inhoud

- 5 Voorwoord
- 6 Het ontstaan van een unieke fotocollectie
- 9 Pers in actie
- 10 Zo brutaal als Brusse
- 11 De eerste fotograaf bij de krant

Met weinig tevreden 12

Leve de vooruitgang 32

Stad en land 56

Nieuwe Tukkers 74

Nieuwe tijden 110

Actie en verzet 84

Ramp en onheil 122

Oude rituelen 96

Het leven vieren 134

Het verhaal van Twente

De foto is gemaakt op vrijdag 16 april 1965 op het drukste kruispunt van Nijverdal en toont ons het nieuwsmoment van de dag: vijf mannen, autoriteiten zo te zien, die lachend staan toe te kijken hoe een zesde autoriteit in een schakelkast een knop probeert om te draaien. Het is een van vele honderdduizenden nieuwsfoto's die de fotografen van de Twentse dagbladen sinds 1945 voor hun kranten hebben gemaakt. 132 ervan, waaronder de bovengenoemde, vindt u in dit boek.

Oude nieuwsfoto's zoals deze kun je op twee manieren bekijken: met de ogen van toen en nu.

Met die van toen zijn het meestal pretentieloze registraties van ooit nieuwswaardig bevonden gebeurtenissen. Zoals in dit geval met de Nijverdalse burgemeester mr. R.F. Crommelin, die twee dagen voor Pasen het eerste verkeerslicht in zijn gemeente in bedrijf stelt. Twee dagen voordat zich weer een stroom van automobielen door zijn gemeente zal wurmen, op weg naar sprookjespark De Elf Provinciën en de Sallandse Heuvelrug.

Maar bekeken met de ogen van nu veranderen alle nieuwsfoto's, hoe onbelangrijk ook, in historische documenten die ons iets kunnen leren over de samenleving van vroeger. En dan vallen je opeens ook andere dingen op. Zoals de halfopgerookte sigaren die de burgemeester en de man met de hoed tussen hun vingers geklemd houden. Of hun overmaatse kostuums, hun petten, hoeden en gebiesde pantalons, hun glimmend gepoetste schoenen en de pochet van de burgemeester. Kortom, het decorum van destijds, toen de burgemeester de man was die het eerste stoplicht in zijn stad in gebruik stelde, en niet een vrouw.

Op deze manier bekeken roepen oude nieuwsfoto's tijdsbeelden in leven waarmee je verhalen kunt vertellen die anders in vergetelheid waren geraakt. Met de tussen 1945 en 1990 in Twente gemaakte persfoto's was dat tot dusver onmogelijk. Voor zover deze foto's al waren bewaard, lagen zij opgeborgen in kelders en archieven. Moeilijk toegankelijk en al

helemaal niet doorzoekbaar wegens het ontbreken van een bruikbaar register. Maar met de hulp van vele vrijwilligers is dit enorme beeldarchief gedigitaliseerd. Tot dusver werden 400.000 oude Twentse nieuwsfoto's bewerkt en nog dagelijks komen er nieuwe bij. Sinds april 2023 is een groot deel van de collectie op internet gezet en te raadplegen via de website www.fotoarchieftwente.nl. Ter gelegenheid daarvan, en vanwege het 75-jarig jubileum van de Stichting Twentsche Courant verschijnt dit boek. Maar de foto's vertellen niet het hele verhaal. Bij elke foto hoort een nieuwsartikel dat op dezelfde dag in de krant heeft gestaan en de context bij de foto verschaft. Daarom heeft de Twentsche Courant Tubantia als hoedster van deze collectie besloten om behalve de oude nieuwsfoto's ook alle historische Twentse krantentitels vanaf 1844 openbaar te maken. Van alle historische kranten waren alle jaargangen in speciale leggers bewaard gebleven, maar net als de foto's lagen zij opgeslagen in stoffige kelders van leegstaande gebouwen, ontoegankelijk en niet doorzoekbaar.

Het is de bedoeling dat de hele collectie de komende jaren wordt gedigitaliseerd en voor het publiek toegankelijk gemaakt, in samenwerking met de Stichting Digitalisering Twentse Kranten, Collectie Overijssel en de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. De tot dusver gedigitaliseerde jaargangen zijn te raadplegen via de website www.delpher.nl. Beide bronnen (fotoarchief en krantenarchief) maken het mogelijk om 'nieuwe' verhalen over Twente te ontdekken. En dat is ook wat we beogen met het boek, dat tot stand is gekomen met financiële steun van de Stichting Twentsche Courant. Onze keuze uit de meer dan 400.000 krantenfoto's laat zien hoe het onze regio na 1945 is vergaan. Twente door de lens van de persfotograaf.

Samenstellers Jan Haverkate en Marco Krijnsen

Roekeloos

OLDENZAAL > 06 | 06 | 1949

De Oldenzaalse Wielierclub (OWC) houdt op tweede pinksterdag voor het eerst de Ronde van Oldenzaal, een wedstrijd over 100 kilometer over het traject Haerstraat, Emmastraat, Julianastraat en Wilhelminastraat. Bob Haverkamp rijdt op kop.

Hooibalen en dranghekken ontbreken. Sportwedstrijden zijn in de eerste jaren na de oorlog min of meer spontane gebeurtenissen, waarbij niemand zich druk lijkt te maken om de veiligheid van sporters en publiek. Bij de eerste editie van de Grote Prijs van Twenthe in 1946 scheuren de motoren over een 9.230 meter

lang parcours bij Tubbergen. Dat veel machines brandstof lekken, doet niets af aan het succes. Zelfs de organisatie is overdonderd door de grote publieke belangstelling. De penningmeester rijdt 's avonds met een zak vol guldens, kwartjes, dubbeltjes en centen achterop de motorfiets naar huis. 🐾

TUBBERGEN > 18 | 05 | 1959

Het stratencircuit van Tubbergen groeit uit tot een begrip en het aantal toeschouwers neemt elk jaar toe. Hoe gevaarlijk de sportwedstrijd op de openbare weg is, blijkt in 1965 als de Britse coureur John Bacon omkomt. 1972 wordt zelfs een regelrecht rampjaar. De Nederlandse coureur Leo Commu verongelukt kort na de start en een

toeschouwer overlijdt nadat een Zuid-Afrikaanse coureur bij Fleringen uit de bocht is gevlogen. Voor de provincie is het aanleiding om de vergunning in te trekken. Hoewel de wegwedstrijd later nog een doorstart zal maken, is de glans wel verdwenen. In 1984 valt het doek definitief voor het roemruchte sportevenement in Tubbergen. ■

Start van de 500cc-klasse tijdens de internationale motorwegraces van Tubbergen met de Duitse topcoureur Ernst Hiller en zijn Engelse rivaal Frank Perris.

Sociaal toerisme

Een spelletje doen voor de tent: meer heeft een mens in de jaren zestig niet nodig. Mevrouw Kerstiens uit Nordhorn, vaste gast van Camping International sinds de opening in 1959, kijkt goedkeurend naar haar zes kinderen.

In april 1959 opent Rotterdammer Leo van der Hucht, verkoopleider bij warenhuis de Bijenkorf, een kampeerterrein in Delden: Camping International. Het is meteen een schot in de roos. Kampeers uit alle windrichtingen slaan hier hun tenten op. In het hoogseizoen telt de camping maar liefst 400 gasten uit 23 verschillende landen. Daar zitten

ook veel Twentenaren bij. Voor hen voelt Camping International als een vakantie in het buitenland. Kamperen, dat ook wel 'sociaal toerisme' wordt genoemd, zit duidelijk in de lift. Het aantal kampeerverblijven groeit begin jaren zestig met 25 procent per jaar. "Te verwachten is dat deze vlucht door de continuering van het welvaartspeil van onze bevol-

DELLEN > 08 | 07 | 1965

HELLEDOORN > 04 | 08 | 1966

king en de vijfdaagse werkweek in de toekomst nog grotere vormen zal aannemen", laat de provinciale VVV in 1961 weten. Die voorspelling komt uit, want vier jaar later telt Twente al 49 kampeertreinen. Ook horecabedrijven en recreatieparken profiteren van deze ontwikkeling. De Hellendoornse ondernemer Jan van den Berg bouwt vanaf

1956 zijn ontspanningsoord De Elf Provinciën ('Het theehuis op 'n barg' genoemd) om tot een sprookjestuin, de voorloper van het latere Avonturenpark. Snelle attracties zijn er nog niet. De kinderen hebben genoeg aan de verbeelding van Roodkapje, Sneeuwwitje en Hans en Grietje. ■

Met open mond kijken deze kinderen naar een van de sprookjes in de tuin van De Elf Provinciën.

De vooruitgang roept weerstand op bij natuurbeschermers, zeker als het oprukkende asfalt ten koste gaat van zeldzame planten en dieren. In 1970 slaat de internationaal bekende bioloog Jan Barkman alarm. Hij heeft in natuurgebied De Borkeld bij Markelo 120 soorten paddenstoelen, 40 mossoorten en 43 hogere planten geteld. Volgens hem maakt dit het jeneverbessenveld van De Borkeld zo bijzonder dat het tracé van de A1 verlegd moet worden. Leerlingen van een lagere school in Goor halen

vervolgens 150 handtekeningen op als steunbetuiging aan Barkman. Op 4 november 1971 plaatst de Markelose kunstenaar Frans Bijvank in het natuurgebied twee grote protestborden. De paddenstoelenactie dringt zelfs door tot de Tweede Kamer. Het doet Rijkswaterstaat besluiten om de A1 niet dóór maar lángs het natuurgebied aan te leggen. De twee miljoen gulden kostende omleiding heet in de volksmond al gauw 'de bocht van Barkman'.

Kunstenaar Frans Bijvank plaatst samen met zijn vriend G. van Veldhoven protestborden tussen de jeneverbessen in natuurgebied De Borkeld bij Markelo.

Leden van het Actiecomité Spaar Twickel delen in Delden stickers uit als protest tegen de plannen voor de aanleg van de S23 door het landgoed.

Bij Delden ontstaat eveneens verzet. Het actiecomité Spaar Twickel wil voorkomen dat de provincie een nieuwe verbindingsweg (de S23) op het landgoed gaat aanleggen. Er wordt een protestlied gemaakt (*'Een zwarte loper van beton, komt tussen Almelo en Delden, verpest er Twickels horizon, ontsluit de bossen en de velden'*) en over-

al in de regio worden proteststickers uitgedeeld aan automobilisten. Het actiecomité krijgt steun vanuit Den Haag. Daar vindt men de extra weg niet noodzakelijk, gelet op de nog beperkte hoeveelheid verkeer in Twente. Op 15 maart 1972 zetten Provinciale Staten definitief een streep door de S23. Twickel is gespaard gebleven. ■

Textielsporen gewist

BORNE > 19 | 03 | 1987

In de hoogtijdagen van het bedrijf werken meer dan 2.000 mensen in de textiel fabriek van Spanjaard in Borne. Ze maken er bekende producten als Cindrella-lakens, Teddy-luiers en Kenmore-overhemden. Maar de concurrentie van lagelonenlanden maakt een eind aan 120 jaar Spanjaard. De laatste machines worden in 1973 stilgezet, waarna de vraag zich opdringt wat er met het grote complex naast het station moet gebeuren. Een deel van de gebouwen doet een tijd lang dienst als Evenementenhal voor beurzen en exposities. Ook een bioscoop, een res-

taurant en een discotheek vinden er enkele jaren onderdak.

De gemeente Borne besluit uiteindelijk tot afbraak van het complex om de bouw van een woonwijk mogelijk te maken. Alleen het hoofdkantoor met de directiekamer van Spanjaard mag blijven staan. Later komt er ook een monument voor de fabrieksarbeiders (met de fabrieksfluit die het ritme van de Bornenaren zo lang bepaalde) als blijvende herinnering aan het textieltijdperk. 🐼

Een van de laatste activiteiten in de voormalige weverij van Spanjaard in Borne: de Vrouwenbeurs.

11 | 04 | 1987

HAAKSBERGEN > 27 | 06 | 1974

In Haaksbergen ondergaat Koninklijke Jordaan en Zonen een vergelijkbaar lot. De ruim 1.000 werknemers maken er onder meer huishoudtextiel onder de merknaam Jorzolino ('Voor tafel, voor keuken, voor bed en voor bad'), maar ook hier komt de klad erin. Een fusie met andere bedrijven tot Koninklijke Nederlandse Textiel Unie is uitstel van executie. De fabriek in Haaksbergen sluit in 1970 en vier jaar later worden de gebouwen gesloopt. Van het puin wordt een heuvel gemaakt naast de kinderboerderij in park Scholtenhagen. ■

^ Ook de watertoren van de Spanjaardfabriek wordt opgeblazen. Alleen het voormalige hoofdkantoor van het complex blijft overeind.

> De schoorsteen van Jordaan en Zonen in Haaksbergen zakt in elkaar, het einde van een tijdperk.

De rattenvanger van Losser

Jarenlang is het een traditie op 11 november, het naamfeest van Sint-Maarten. Terwijl de klok van de oude Martinustoren precies drie uur aanwijst, arriveert de heilige te paard in het centrum van Losser. Een grote schare kinderen staat hem al op te wachten. Ze hebben eerder vrij gekregen van school en weten wat er gaat gebeuren. En dan, toch nog onverwacht, gaan de ramen open op de eerste verdieping van een winkel. Het regent snoepgoed en plastic speelgoed. De kinderen storten zich op alle goeds dat van boven komt. En zo gaat het verder, straat in, straat uit. Rennend, struikelend en huilend gaat de meute achter de heilige aan. Winkelruiten sneuvelen, automobilisten moeten op de rem trappen. Snoep rapen is een levensgevaarlijke bezigheid wanneer Sint-Maarten als een soort rattenvanger van Hamelen door Losser trekt. In de chaos op straat is nog net het oude liedje te horen: 'Sinte Marten vöggelken, har zo'n rood rood rökken an...'. Zo gaat het in 1966, aldus het sfeerverslag in de krant, en ook in de jaren daarna rijdt de heilige op z'n paard door de Losserse straten. Totdat in 2021 een einde komt aan de traditie. De reden? De animo onder schoolkinderen en winkeliers is afgenomen en het is lastig om voldoende verkeersregelaars te krijgen. Sint-Maarten gaat tegenwoordig langs de scholen. Mét ruim 1.100 snoepzakjes. ■

Sint-Maarten gaat te paard door Losser, achtervolgd door een op snoep jagende schare kinderen.

Helemaal rechtsachter zien we een groep kinderen verwachtingsvol omhoogkijken, in afwachting van snoep dat uit het raam wordt gegooid.

Colofon

Dit boek verschijnt ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Stichting Twentsche Courant en de openstelling van het digitale persfotoarchief Twente (www.fotoarchieftwente.nl). De digitalisering van de Twentse kranten en de persfoto's is een gezamenlijk project van Twentsche Courant Tubantia, Stichting Digitalisering Twentse kranten, Fotoarchief Twente, Collectie Overijssel, De MuseumFabriek en de Koninklijke Bibliotheek.

Uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

Samenstelling en redactie

Marco Krijnsen (teksten foto's)
Jan Haverkate (inleiding)

Fotografie

Jan Bökkerink, Eric Brinkhorst, Henk Brusse, Gerrit Bultman, Carlo ter Ellen, Johan Ghijsels, Robin Hilberink, Willem Hissink, Jan Kienhuis, Liselotte Kolthof, Lenneke Lingmont, Emiel Muijderman, Harry Pot, Werner Rauwerdink, Lars Smook, Jan Venema, Daan Willems en de fotodiensten van Dagblad Tubantia en de Twentsche Courant.

Vormgeving

Frank de Wit

© 2023 WBOOKS Zwolle / de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

ISBN 978 94 625 8589 8
NUR 693

De uitgave is financieel mogelijk gemaakt door de Stichting Twentsche Courant.

De fotografen van de Twentsche Courant Tubantia legden na de Tweede Wereldoorlog alle belangrijke nieuwsgebeurtenissen in Twente vast. Van de eerste Twentse zeepkistenrace tot de vuurwerkcramp in Enschede. Van de langzaam oprukkende E8 tot de opening van Nederlands eerste moskee in Almelo. Van de Boerenopstand in Tubbergen tot de corona-protesten van nu.

Het stond in de krant – Twente door de lens van de persfotograaf is een verrassende bloemlezing uit het recent ontsloten beeldarchief van de krant dat 400.000 foto's omvat. Journalist en historicus Marco Krijnsen plaatst een selectie uit deze schatkamer in context. Wat is het verhaal achter de foto? Hoe kijken we met onze blik van nu terug naar de belangrijke nieuwsgebeurtenissen, maatschappelijke veranderingen, rituelen en volksvermaken door de jaren heen? Dit fotoboek vertelt het verhaal van het naoorlogse Twente via 132 bijzondere momentopnames.

